

Høring – forslag til endring av plantehelseforskriften

Felles høringsinnspill fra Sabima, WWF Verdens naturfond (WWF), Naturvernforbundet og Norsk botanisk forening.

Har dere kommentarer til endringene som er foreslått i Vedlegg 4A "Særskilte krav til import av visse planter, planteprodukter og andre gjenstander"?

Sabima, WWF Verdens naturfond (WWF), Naturvernforbundet og Norsk botanisk forening støtter Mattilsynets forslag om strengere regler ved import av jord og andre vekstmedier som følger med importerte planter fra europeiske land.

Endringene er i tråd med EUs risikovurdering fra 2015 "Risk to plant health posed by EU import of soil or growing media" og de følgende revisjoner i EUs plantehelseforordning og delene av Forordning (EU) 2017/625 som gjelder plantehelse. Vi er glade for at Norge nå får inn nye tiltak i vår nasjonale forskrift på lik linje med EUs regelverk.

Videre støtter endringene opp under VKM rapporten "Planteskadegjørere i importert jord og vekstmedier – risiko for plantehelse" 2024(05), som slår tydelig fast at dagens importregler ikke er tilstrekkelige for å hindre introduksjon av planteskadegjørere fra Europa. VKMs rapport viser at det med import av planter med jord og andre vekstmedier fra Europa er risiko for introduksjon av 651 arter av planteskadegjørere til Norge. VKM konkluderer med at det mest effektive, risikoreduserende tiltaket for å hindre spredning av planteskadegjørere er å forby import av planter med jord eller vekstmedier fra områder med stor risiko for planteskadegjørere, eller å innføre importregler. De peker også på tiltakene som angis i EU-regelverket som sannsynlig risikoreduserende tiltak. Herunder bruk av (i) dyrkingsmedier som ikke har vært brukt til å dyrke planter (ii), jordfritt vekstmedie fritt for naturlig jord og høyrisiko organisk materiale, (iii) vekstmedier laget utelukkende av torv eller fiber fra kokosnøttskall, og (iv) vekstmedier som har blitt fumigert eller varmebehandlet i henhold til internasjonale retningslinjer.

Vi anerkjenner og er glade for at VKM sine tydelige anbefalinger blir fulgt opp i forslaget til Mattilsynet. Primært ønsker vi et totalforbud mot import av planter med jord eller vekstmedier. Likevel mener vi de foreslåtte tiltakene vil bidra positivt til å redusere introduksjon av planteskadegjørere og andre fremmede skadelige arter, samtidig som vi mener bruk av torv av miljøhensyn ikke bør godkjennes.

Fremmede skadelige arter

I VKM-rapporten er det tydeliggjort hvilke europeiske land som er høyrisikoland, både i form av å være land Norge importerer store kvantum fra, og land som har høyt smittetrykk. Vi mener det er helt essensielt å hindre ytterligere spredning fra europeiske land for å redusere påvirkningen fra fremmede skadelige arter på naturmangfold, samt redusere introduksjons- og etableringstakten for fremmede skadelige arter, som er Norges nasjonale mål for fremmede skadelige arter ifølge Meld. St. 35 (2023-2024) Bærekraftig bruk og bevaring av natur, Norsk handlingsplan for naturmangfold (Naturmeldingen).

Plantehelseforskriften har som formål å begrense introduksjon og spredning av planteskadegjørere, men den foreslåtte reguleringen vil også bidra positivt til å begrense introduksjon av andre fremmede skadelige organismer. Fremmede skadelige arter er en av de fem største truslene mot naturmangfoldet og er anslått å påvirke 153 truede arter og 106 rødlista naturtyper negativt. Den viktigste spredningsveien for fremmede skadelige arter i Norge er som blindpassasjerer ved handel og import. Dette inkluderer import av planter med jord og andre vekstmedier, en sentral spredningsvei for fremmede skadelige arter som per dags dato ikke er godt nok regulert.

Overvåkningsprogrammet «Overvåkning av spredningsveien planteimport», gjennomført av Norsk institutt for naturforskning på bestilling fra Miljødirektoratet, estimerer at over 1,9 milliarder insekter og andre virvelløse dyr, og 800 millioner spiredyktige frø importeres årlig som blindpassasjerer på hageplanter. Mange av disse kan være planteskadegjørere og andre fremmede skadelige organismer som kan gjøre stor skade på naturmangfold, jordbruk og skogbruk. Når hele 90% av importen kommer fra Nederland, Tyskland, Danmark og Sverige mener vi det er vesentlig å regulere denne spredningsveien for å redusere påvirkningen fra fremmede skadelige arter på naturmangfold.

De foreslåtte importreglene vil, i tillegg til å bidra til å nå Norges nasjonale mål om fremmede arter også bidra til å nå mål 6 i den internasjonale Naturavtalen: redusere introduksjon av fremmede arter. Det globale målet er mer ambisiøst enn det nasjonale ved at det vil “ redusere introduksjons- og etableringstaken for andre kjente eller potensielle fremmede skadelige arter med minst 50 prosent innen 2030 (...)”. Samtidig er begge mål tydelige på at introduksjonsveiene for fremmede arter må håndteres. Den største spredningsveien for fremmede skadelige arter i Norge er blindpassasjerer (Fremmedartslista, Artsdatabanken), og en innstramming i regelverket for import av planter fra europeiske land der 90% av importen kommer fra, vil gi et viktig løft i arbeidet med å håndtere introduksjon av fremmede arter.

Uten økt innsats mot fremmede skadelige arter på et tidlig tidspunkt vil situasjonen forverres. Dette underbygges av «Tiltaksplanen for bekjempelse av fremmede skadelige organismer 2020-2025» og «Tverrsektoriell nasjonal strategi og tiltak mot fremmede skadelige arter 2007», som slår fast at forebygging av introduksjoner er mer kostnadseffektivt og miljømessig ønskelig enn tiltak for å bekjempe eller kontrollere allerede etablerte fremmede arter. Tidlig innsats er det mest effektive virkemiddelet mot

uønskede organismer, både fordi man unngår skade på naturmangfoldet, jordbruket og skogbruket og fordi det er langt mer samfunnsøkonomisk lønnsomt enn å bekjempe allerede introduserte arter.

Føre-var-prinsippet

Vi vil også understreke viktigheten av føre-var-prinsippet. Norge er forpliktet av dette gjennom § 9 i Naturmangfoldloven og klimakonvensjonen, samt fortalen til EØS-avtalen og til konvensjonen om biologisk mangfold. Jord og andre vekstmedier med importerte planter er en sentral spredningsvei for planteskadegjørere og fremmede skadelige arter. I kombinasjon med klimaendringer, som gjør det mulig for stadig flere planteskadegjørere og andre fremmede skadelige arter å overleve i Norge, innebærer dette en betydelig risiko for norsk natur. Å innføre strengere importkrav for jord og andre vekstmedier er et nødvendig og målrettet tiltak i tråd med føre-var-prinsippet.

Mottakskontroll

Dagens kontrollsystem er ikke godt nok til å hindre at planteskadegjørere følger med importerte planter. Mottakskontrollen baserer seg i stor grad på visuell kontroll, en metode VKM slår fast er utilstrekkelig for å identifisere planteskadegjørere, spesielt når de er tilknyttet plantens rotsystem. I tillegg, er det kun 2-4% av importerte sendinger som gjennomgår dokumentkontroll eller fysisk kontroll av en offentlig inspektør (tall hentet fra Vxtr sitt høringssvar).

Fordi mottakskontroll ikke er tilstrekkelig for å hindre introduksjon av planteskadegjørere med import av planter med jord og andre vekstmedier, trenger vi importregler som stiller strengere krav til produksjonsleddet. Slik kan vi begrense introduksjon av både planteskadegjørere og andre fremmede skadelige arter ved import av planter. Samtidig er det også behov for å styrke mottakskontrollen betydelig, slik at planteskadegjørere og fremmede skadelige arter med importerte planter oppdages før de sprer seg i ut i naturen.

Punkt a) ii.

Selv om vi overordnet støtter forslaget om strengere importregler, mener vi at torv bør fjernes som tillatt alternativ i punkt a) ii. Uttak av torv innebærer nedbygging og forringelse av myr, med negative konsekvenser for både naturmangfold og klima. Myrer er viktige leveområder for en rekke arter og lagrer store mengder karbon. De bidrar også med viktige økosystemtjenester, blant annet ved å holde tilbake vann og dempe flom.

Norge innførte i 2026 forbud mot nye torvuttak av hensyn til betydningen myr har for klima og naturmangfold. I tråd med dette mener vi at torv ikke bør være blant vekstmediene som tillates etter punkt a) ii. fordi det vil bidra til økt etterspørsel etter torvuttak i andre land.

Punkt a) iv.

Punkt a) iv., åpner opp for at dyrkingsmediet har «vært omfattet av en effektiv systematisk strategi for å sikre at det var fritt for planteskadegjørere». Det er derimot uklart hvilke tiltak som regnes som en «effektiv systematisk strategi». Det blir slik vi forstår eksportlandets plantehelsemyndighet som skal vurdere hvorvidt kriteriet er oppfylt. Dermed kan det være krevende for norske myndigheter og etterprøve og kontrollere grunnlaget for vurderingen.

Derfor mener vi at det må presiseres hvilke tiltak som inngår i «effektiv systematisk strategi» og hvordan dette skal dokumenteres av eksportlandet. Eller så må punkt a) iv. fjernes, slik at eksportlandene kan benytte seg at tiltakene i punkt a) i.-iii.

Forbud mot import av jordklump

Vi mener et forbud mot import av jordklump er det mest effektive tiltaket for å begrense introduksjon av planteskadegjørere og fremmede skadelige arter med importerte planter. I forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere §17 står det at “Ved import av brukte maskiner og redskaper som skal benyttes i jord-, skog-, eller hagebruk, og brukt tomembalasje som skal benyttes til planter og plantedeler, skal det foreligge attestasjon om at disse er rengjort og eventuelt desinfisert, og er fri for jord, planterester og smitte av planteskadegjørere.”, vi mener et slikt regelverk også bør gjelde for import av planter. De foreslåtte innskjerpingene i importregler i plantehelseforskriften vil bidra til å redusere risikoen for import av planteskadegjørere og andre fremmede skadelige arter, men vi mener det ikke går langt nok. EFSA (2015) konkluderer med at et importforbud er det eneste tiltaket som gir høy nok beskyttelse, fordi varme, plantevernmidler og gassing ikke er 100% effektive tiltak i alle tilfeller. Effektiviteten av tiltakene avhenger av flere faktorer, spesielt jordkarakteristikker, typen organismer og hvordan de blir brukt.

I VKM-rapporten “Planteskadegjørere i importert jord og vekstmedier – risiko for plantehelse” 2024(05), står det at for langlivede planter, som trær og busker som har vært dyrket utendørs i planteskoler og importeres med store klumper jord og vekstmedium, kan hele produksjons og etterproduksjonsperioden ta flere år. Dette øker sannsynligheten for at planter og jord koloniseres av planteskadegjørere. Dette gjelder selv om røttene vaskes og plantene ompottes i nytt vekstmedium fritt for skadegjørere, fordi det er nesten umulig å fjerne all jord fra store rotsystemer.

Videre er en konklusjon i rapporten at de mest effektive tiltakene for å redusere risiko for import av planteskadegjørere å forby import av planter med jord og vekstmedier fra områder med høy planterisiko, eller å sette spesielle importkrav fra høyrisikoområder. Høyrisikoland identifiseres i rapporten som land som har et høyt totalt eksportvolum til Norge, og/eller har et høyt smittetrykk. Disse landene er Nederland, Tyskland, Danmark, Sverige, Italia, Frankrike, Spania og Storbritannia. Selv om jorden fjernes fra røttene før planten settes i ny jord, kan det fortsatt sitte igjen jordrester som inneholder planteskadegjørere. Disse kan deretter spre seg og etablere seg i den nye jorden. Et forbud mot import av jordklump inkluderer også andre vekstmedium enn jord, og vil da fjerne

usikkerheten som ligger i at metodene som blir brukt for å fjerne uønskede organismer ikke er 100% effektive.

Har dere kommentarer til konsekvensene av den foreslåtte innskjerpingen i kravet til jord og vekstmedier i vedlegg 4A? Har dere kommentarer til konsekvenser av andre foreslåtte endringer i vedlegg 4A?

Vi er positive til de foreslåtte importreglene og mener de kan gi et viktig løft til norske planteskoler, en svært viktig næring som er under press.

Import av planter til Norge har økt drastisk de siste tiårene. Tall fra SSB viser at planteimporten til Norge nesten er firedoblet på drøyt 20 år, fra 25,4 millioner planter i 2004 til 96,6 millioner i 2025. Samtidig er andelen norske planteskoler betydelig redusert.

Norske planteskoler besitter viktig kunnskap om produksjon av planter tilpasset norske økosystemer og klimatiske forhold, og har også en viktig funksjon i et beredskapsperspektiv. Økt norsk planteproduksjon er avgjørende for å begrense spredning av planteskadegjørere og andre fremmede skadelige organismer som kommer med planteimport. En av de største truslene for planteskolene er masseimport fra sørlige Europa som presser ut norsk produksjon og medfører et lite bærekraftig prispress.

Vi anerkjenner at strengere importkrav kan føre til økte priser på importvarer og redusere tilgangen på enkelte typer planter. Samtidig må dette ses i sammenheng med de potensielt svært store samfunnsøkonomiske kostnadene ved introduksjon av planteskadegjørere og andre fremmede skadelige arter. Slik spredning kan føre til tap av naturmangfold, økonomiske tap i landbruket og skogbruket, grøntanleggsbransjen og betydelige kostnader til bekjempelsestiltak. I 2014 estimerte Vista analyse at fremmede skadelige arter koster det norske samfunnet 1,4 – 3,9 milliarder kroner per år. Når strengere importregler samtidig kan styrke markedsposisjonen til norske planteskoler, mener vi den foreslåtte endringen samlet sett kan ha positive virkninger, både for norske næringer og naturmangfoldet. Ifølge en IPSOS undersøkelse, gjennomført på bestilling av Sabima og i samarbeid med Miljødirektoratet, er halvparten av de spurte villige til å betale mer for plantene dersom de vet at de er trygge og norske.

Har dere kommentarer vedrørende de skadegjørerne som vi foreslår ikke lenger skal reguleres i plantehelseforskriften?

Vi er kritiske til forslaget om at almesjuke ikke lenger skal være regulert i plantehelseforskriften og forstår ikke hvorfor Mattilsynet konkluderer med at «regulering trolig ikke er et effektivt tiltak for å hindre spredning», spesielt når NIBIO i sin rapport om "Almesyke i Vestland" fra 2026 anbefaler flere tiltak for å hindre videre spredning.

Alm er vurdert som sterkt truet (EN) på rødlista som følge av almesyke og beiting på alm. Alm har stor betydning for naturmangfoldet, fordi den er vert for en rekke andre arter. Det er registrert 275 lavarter, 271 sopparter og 130 mosearter knyttet til alm og minst 47 av de tilknyttede artene er rødlistet.

I NIBIO-rapporten "Almesyke i Vestland" fra 2026 oppsummeres kunnskapsgrunnlaget om almesjuka i Norge og flere tiltak for å hindre videre spredning anbefales. NIBIO understreker at det viktigste tiltaket er å hindre at almesjuka introduseres til nye områder. Rapporten viser til flere mulige tiltak for å redusere spredning til nye områder, deriblant kartlegging og varsling, kontroll ved flytting av almevirke og kontroll ved importsteder.

NIBIO peker på at transport av infisert almevirke utgjør den største risikoen for spredning over lengre avstander og introduksjon til nye områder. I høringsforslaget til Mattilsynet vises det til at almesjuka spres ved hjelp av insekter, mens spredning via menneskelig transport ikke nevnes. Insektspredning skjer vanligvis bare over avstander under 500 meter, og kun i sjeldne tilfeller ved gunstige vindforhold kan de spres over flere kilometer. Menneskeskapt spredning via transport er dermed en viktig risikofaktor for spredning til nye områder og må derfor reguleres.

Vi stiller oss spørrende til hvorfor Mattilsynet vurderer at «regulering trolig ikke er et effektivt tiltak for å hindre spredning». Denne konklusjonen er ikke i tråd med det faglige grunnlaget og NIBIOs anbefalinger.

Vi mener, basert på kunnskapen som finnes, at almesyke ikke bør fjernes fra vedlegg 6, fordi regulering er viktig for å beskytte naturmangfoldet, spesielt i områder der sykdommen ennå ikke er etablert.

Har dere øvrige innspill til Kapittel II "Bestemmelser om planteskadegjørere"? Er det forhold som bør vurderes, men som ikke er omtalt? Har dere kommentarer til forslagene som er beskrevet i "Vurdering av utvalgte skadegjørere" (f.eks. pærebrann, *Phytophthora ramorum*, heksekost i eple og rød marg i jordbær)?

Vi støtter at *Phytophthora ramorum* reguleres som karanteneskadegjører for alle linjer og isolatgrupper. Samtidig uttrykker vi stor bekymring over at ikke flere *Phytophthora*-arter, utenom *phytophthora fragariae*, og *Phytophthora* arter i *Rubus* (inkludert *P. rubi*), er vurdert regulert i forskriften. Vi mener dette på skjerpes til å inkludere flere *phytophthora*-arter.

I 2018 og 2019 kartla NIBIO, på oppdrag fra Mattilsynet, omfanget av *Phytophthora*-arter som kommer til Norge som blindpassasjerer på importerte trær og busker. *Phytophthora*

ble påvist i 44 prosent av prøvene. Totalt ble det registrert over 19 *Phytophthora*-arter, hvorav seks ikke tidligere var registrert i Norge. Ingen av artene som ble påvist i undersøkelsen, er foreslått regulert som karanteneskadegjørere.

Det mangler kunnskap til å kunne vurdere risikoen tilknyttet alle *Phytophthora*-artene NIBIO kartla. Samtidig vet vi at flere av dem allerede gjør skade på naturmangfold og grøntanlegg. Som for eksempel *Phytophthora cambivora* som er vurdert til svært høy risiko på fremmedartslista i 2023, og som er registrert som skadegjører på bøk, alm og nobeledelgran i Norge. NIBIO understreker behovet for regulering, særlig av spredning gjennom jord og andre vekstmedier som følger med importerte planter. De viser også til funn av *Phytophthora* i prydplanter og 16 jordlevende *Phytophthora*-arter ble påvist i 65 av 150 jordprøver fra importerte planter. Dette er spesielt viktig fordi det ikke finnes effektive bekjempelsesmetoder når en *Phytophthora*-art har etablert seg i et område.

På bakgrunn av denne kunnskapen mener vi det er svært viktig at det vurderes hvilke andre *Phytophthora*-arter som bør reguleres i plantehelseforskriften.

Har dere kommentarer til forslaget om å innføre kategoriene «karanteneskadegjører» og «regulert ikke-karanteneskadegjører» i plantehelseforskriften?

Vi støtter Statens Vegvesen.

Har dere kommentarer til forslaget om endring i § 19 om å begrense varegrupper som privatpersoner kan importere uten sunnhetssertifikat i privat og ikke-kommersielt øyemed?

Primært ønsker vi ikke unntak siden dette kan åpne for et gråsonemarked uten god nok kontroll. Sekundært må slik import begrenses i størst mulig grad og eventuelle unntak fra kravet om plantesunnhetssertifikat ved privat import av levende planter og plantedeler må begrenses til definerte arter og tilfeller som er plantehelsefaglig godt begrunnet og dokumentert.

Forslaget om endring i § 22 "Forhåndsmelding om import" fjerner dagens mulighet for at importører kan utpeke en representant som melder hele sendingen dersom varer til flere importører er fulgt av ett sertifikat. Dette innebærer at importøren som melder en sending, er ansvarlig for alle varene som inngår i sendingen og for sertifikatet som blir meldt. Har dere kommentarer til dette forslaget?

Vi støtter forslaget. Det er viktig at importøren som melder en sending er ansvarlig for alle varene som inngår i sending for å sikre tydelig ansvar og sporbarhet.

Har dere kommentarer til forslag til endring i § 38 "Meldeplikt" som avgrenser meldeplikten til kun å gjelde karanteneskadegjørere? Er det hensyn som tilsier at meldeplikten også bør omfatte regulerte ikke-karanteneskadegjørere?

Vi mener det er svært uheldig at det ikke skal være meldeplikt på regulerte ikke-karanteneskadegjørere. Det er viktig å ha kunnskap om forekomsten av ikke-karanteneskadegjørere for å vurdere risiko for spredning og kunne iverksette tiltak når det er nødvendig. Meldeplikten bidrar også til å samle viktig kunnskap om planteskadegjørere, deres forekomst og mulige spredningsveier.

Har dere andre kommentarer til endringer som er foreslått i kapittel V "Spesielle bestemmelser ved import"?

Vi mener det bør stilles strengere krav til mottakskontroll, et viktig ledd for å unngå introduksjon av planteskadegjørere og andre fremmede skadelige arter. Mattilsynet stiller allerede krav til at mottakskontroller skal ha nødvendig kompetanse, som kan dekkes gjennom utdanning, formell opplæring eller intern opplæring. Vi mener det bør stilles krav om at alle som gjennomfører mottakskontroll skal ha gjennomført et standardisert kurs med prøve eller kompetansebevis, utarbeidet av Mattilsynet, for å sikre at de har nødvendig kompetanse til å gjennomføre mottakskontroll. Kurset bør fornyes jevnlig. I tillegg er det viktig med økt offentlig kontroll av mottakskontrollen, for å sikre at den gjennomføres i samsvar med regelverket.

Generell kommentar

Våre innspill, oppsummert

- Vi er positive til strengere krav ved import av jord og andre vekstmedier med importerte planter, men mener at det bør innføres et totalt forbud mot import av jordklump.
- Norsk planteproduksjon må ivaretas og styrkes.
- Almesjuke må beholdes på vedlegg 6.
- Flere *Phytophthora*-arter må reguleres.
- Meldeplikt på ikke-karanteneskadegjørere må innføres.
- Det må stilles strengere kompetansekrav ved mottakskontroll.

- Naturmangfoldlovens føre-var-prinsipp må være styrende.

Om avsenderne

Sabima er paraplyorganisasjonen for ni biologiske foreninger og har som mål å stanse tapet av naturmangfold i Norge. Dette arbeider vi for gjennom politisk påvirkning, kommunikasjon og frivillig artskartlegging.

WWF Verdens naturfond er en del av en global organisasjon WWF. WWF i Norge var etablert i 1970 og jobber for å bevare naturverdier og naturmangfold i hav- og kystområder, i skogene og i fjellet, i innsjøer og elver.

Norsk Botanisk Forening er en organisasjon for alle som er interessert i å lære om ville planter. Et av våre formål er å verne om naturen, særlig plantelivet og derfor er arbeid med å hindre spredning av fremmede skadelige arter er noe vi er svært opptatt av.

Naturvernforbundet er Norges eldste, demokratiske naturvernorganisasjon med over 100 lokallag. Vi har mer enn 43 000 medlemmer og jobber både nasjonalt og lokalt med en rekke saker knyttet til natur, miljø og klima.

Signert

Ellen Hestnes Ribeiro, Generalsekretær i Sabima

Karoline Andaur, Generalsekretær i WWF Verdens naturfond

Helene Sandsten, Daglig leder i Norsk botanisk forening

Arnodd Håpnes, fagleder naturmangfold i Naturvernforbundet